

Arvisura szövegek

Előszó

A második világháború vége felé, mikor a hátráló német hadsereg a Kárpátokhoz érkezett, a Sajó és a Vág vidékére ejtőernyős finnugor partizánok szálltak le, hogy végrehajtsanak egy különleges harci feladatot. Az ötvenfőnyi csapat parancsnoka Yrjö Szalminen karjalai születésű kapitány, finnugor szakos tanár volt, aki jól beszélt magyarul. Mordvin bajtársai Igor Szalminak nevezték.

A partizánok egyik csoportját Szőnyi Márton vezette. Ez a csoport Ózd környékén szállt le, de ott nyomban súlyos harcokba keveredett és csaknem teljesen megsemmisült. Egyrészüket elfogták, mások – Szőnyivel együtt – a harcokban meghaltak.

Szalavaré Tura manysi harcos azonban néhány társával együtt megmenekült. Tura egy véletlen folytán csak Fülek tájékán ugrott ki a repülőgépből, s egy Erdélyből ide menekült juhász lánya, Biricsák Mari elrejtette. Majd abban is segítette, hogy társait megtalálja. Egy hónap múlva azonban, mikor mindketten bemelegszkedtek Miskolcra, hogy az ott fogvatartott partizánokkal beszéljenek, a várost bombatámadás érte. Mari ebben életét vesztette.

Tura árván maradt. De fogságba került társaival tudott beszélni, és sok viszontagság után megtalálta a többieket, sőt kapitányukat is. Ettől kezdve velük maradt. Közvetlenül a háború befejezése előtt azonban Szombathelyen súlyosan megsebesült, s hazánk területén hősi halált halt ő is.

Ebben a könyvben Tura életének és halálának történetét írom meg. De nemcsak a bajtársi szeretet késztetett arra, hogy emléket állítsak egy fiatal manysi halászlegénynek. Egyéb okai is voltak ennek. Úgy éreztem és érzem, hogy a magyar nép nagy hálával tartozik Turának, s ezt a hálát igyekeztem legalább részben leróni. Tura ugyanis nemcsak egyszerű partizán volt. Talán nem is volt igazi partizán. Sokkal többet tett ennél. Elmondom röviden már itt is, hogy mit.

Küldetésben érkezett hozzánk. Nagypapjának egy különös kérését teljesítette. Az öreg Szalavaré apó az első világháború idején és még azután is, a manysi (vogul) nép fősámánja volt. Már régen meghalt, még a harmincas évek elején. De haláláig ő nevelte Turát, akinek édesapját szétépte egy medve. Sámánnak nevelte. Úgy gondolta, Tura lesz majd az utóda. Ezért elárulta neki a manysi fősámánok nagy titkát, hogy ők rejtegetnek egy régi kincset, a hun-fajta népek rovással írt őstörténelmét.

A régiek ezeket a rovás-feljegyzéseket Arvisuráknak, azaz Igazszólásoknak nevezték. A manysi nép történetét is leírták bennük. Ezeket az Arvisurákat – mondotta Szalavaré apó – 1000 évvel ezelőtt Magyarországon őrizték. De mikor István

király kiadta szigorú rendeletét, hogy a pogányságra emlékeztető rovásokat mind be kell szolgáltatni és tűzzel-vassal meg kell semmisíteni, veszélybe kerültek ezek a régi emlékek, s a megvakított Vászoly fiai: Endre, Béla és Levente kimenekítették ezeket a baskírokhoz. Mikor aztán ott is megnehezültek az idők, a baskírok átadták a hagyatékot a manysi fősámának. Azóta ez a sok drága emlék fősámánról fősámánra szállt.

Folytasd ezek lemásolását – biztatta Turát Szalavaré apó – s vidd el a másolatokat Magyarországra és ott add át egy arra érdemes magyar embernek. Az öreg Szalavaré apó kérésének teljesítése nem volt könnyű feladat. Még a lemásolás folytatása sem. Évekig dolgozott ezen a fiatal sámán. De hogy jut el Magyarországra? És ott kinek adja át? Hiszen a manysik földjén az utóbbi 100 esztendőben megfordult néhány tudós, de a sámánok egyet sem találtak méltónak arra, hogy titkukat előtte feltárják. Hogy találjon akkor valakit Tura? De ő mégis talált. Választása először Szőnyi Mártonra esett. Szőnyi azonban meghalt, mielőtt Tura beavathatta volna.

A nagy gond súlya hát ismét rászakadt. El lehet képzelni, mekkora lelki teher volt ez számára. Hosszas keresés, sok ember megfigyelése után egy ózdi kohászt választott ki, hogy a nagy titkot, a nagy kincset átadja. Ez az ózdi kohász én voltam. Egy munkásszázadban talált rám. Csupán messziről figyelt meg, nem beszélt velem. Attól kezdve azonban, hogy kiválasztott, partizántársai szemmel tartottak, s egy alkalmas pillanatban a tábori csendőrök között menetelő századból kiemeltek. Bevettek maguk közé és Baraca fedőnévvel partizánná avattak.

Ettől kezdve jóban-rosszban együtt voltunk. Vele kerültem német fogságba, s vele szöktem meg a fogságból Dreza bombázása közben. Még ma is tartom a kapcsolatot Tura közvetlen barátaival, azokkal a bajtársaimmal, akik vele indultak el Kijevből, s akik mindig mindenben segítettek, hogy küldetését teljesíteni tudja. 2 ízben tartottunk találkozót: 1955-ben és 1965-ben. Találkozásainkra eljött Igor Szalmi kapitányunk is, aki Tura törekvéseit ugyancsak pártolta, s velünk mindenben egyetértett és együttértett. Ezeken a találkozókon fontos határozatok születtek. Szólok ezekről is, de előbb el kell még mondanom egyebet is.

Beszélgetéseink során Tura részletesen tájékoztatott arról, hogy a hun törzsek szövetségének papi fejedelmei – a birodalmi fősámánok – egytől egyig mind megírták elődeik életét. Mindegyik azért, akitől a tisztséget átvette. Elmondotta Tura, hogy ezek a rovások a manysi földön ma is megvannak. Ő, amikor hozzánk készült, az eredeti Arvisurákat gondosan elrejtette. A másolatokat azonban magával hozta. Sokat mesélt ezekből, s meséit hallgatva számomra úgy tűnt, mintha egy nagy felkészültségű történelemtudóst hallgatnék. Kapitányunk, Igor Szalmi is szívesen tanulmányozta a rovásokat. Hogyne, hiszen mint nyelvészt a régi nyelvek különösen érdekelték.

Megtudtam Turától, hogy az Arvisura rovásnak szigorú előfeltételei, előírásai, törvényei vannak. Ezeket a régi fősámánok évezredek óta megtartották. Tartsuk meg mi is, mondotta Tura. Az egyik szabály az volt, hogy a rovás jogát medvetoron kell átadni. A sors játéka Turát ebben megsegítette. Alig fogadtak be ugyanis engem maguk közé, fenn a szlovák hegyek között, Szkladán anyó kis háza közelé-

ben megjelent egy nagy barna medve, s én lelöttem. Erre – manysi szokás szerint – ötnapos medvetort tartottunk. Felelevenítettük ezeken az estéken a medvetiszteletet, a medvekérlelést, a manysik ősi hitvilágát, és még egyebeket is.

Szabadidőnket általában ilyen multságokkal töltöttük, bár jókedvű szórakozásunkat szinte mindig ágyúszó kísérte. Olykor-olykor nagy robajok rázták meg a rengeteg erdőt, s az éjszakában folyton-folyvást villódzott az ég. De ez minket nem zavart. Ha valakinek a kapitány parancsa szerint szolgálatba kellett lépnie, szó nélkül indult. Játékainkban Igor Szalmi is szívesen vett részt. Nemcsak parancsnokunk volt, jóbarátunk is.

A következő lapokon mindez elevenen pereg majd le. De beszövöm a történetbe azokat a meséket is, melyeket Turától hallottunk. Fájdalmasan elevenítette meg a manysi nép kipusztításának történetét. Számuk – a kegyetlen üldözés miatt – állandóan fogyott, a cári uralom végén már csak ötezren voltak. Bár eközben s azóta is sokan a déli vidékekről a hómézők világába menekültek.

Tura és én nagyon megértettük egymást. A fiatal manysi sámán feltárta előttem az Arvisurák minden titkát. Utoljára azt is elárulta, hogy hová rejtette az eredeti Arvisurákat, mielőtt elhagyta otthonát, hazáját.

Előadásából kiviláglott, hogy a mai magyar nép őseinek nagy része tagja volt a hun törzsek szövetségének. Szellemi vezetőik a sámánok voltak. De az a kép, mely bennünk a sámánokról él, nem illik a régi világ hun sámánjaira. Ha ma egy magyar ember előtt kiejtik a sámán nevet, maskarának öltözött, bővölő-bájoló varázslóra gondol. A mi sámánjaink nem ilyenek voltak. Ötéves sámániskolát, „sámán akadémiát” végeztek, s ezekbe az iskolákba minden törzs a legkiválóbb fiait küldte. Ott a legjobb mesterek széles látókörű, művelt emberekké nevelték őket. Érteniük kellett az orvostudományhoz, de még az állatgyógyászathoz is. Hogyne, hiszen sokszázezer állatjuk volt. Az ötéves iskola után vetélkedőt tartottak, s aki ezen első lett, az elnyerte az ifjúsági fősámáni méltóságot. A fősámánok közül pedig mindig a rangidőst illette a birodalmi fősámáni tisztség, fejedelmi minőségben. A másik fejedelem a fősámán mellett a fővezér volt.

Hogy Szalavaré Tura emberi nagyságát és nekünk tett szolgálatát igazán értékelhessük, ne feledkezzünk meg egy pillanatra sem arról, hogy ő ezért a merész vállalkozásáért életével fizetett, küldetésének teljesítését vérrrel pecsételte meg. Meghozta hát értünk a legnagyobb áldozatot! Ezzel kiérdemelte, hogy nevét minden magyar ember ismerje, és emléke előtt tisztelettel hajoljon meg.

Halála után – első találkozásunkon – bajtársaink úgy döntöttek, hogy az Arvisurákban olvasható feljegyzések szerint íram meg a manysi nép történetét. A második találkozón, 1965-ben újabb feladatot kaptam: íram meg az úz nép történetét is. Mert ez a nép valamikor – még Atilla idejében is – nagyon nagy nép volt, s ezt meg kell tudnia a világnak. S ha az úz nép neve látszólag el is tűnt a ma élő népnevek sorából, fiaik ma is itt élnek közöttünk, magyarok között.

Sokrétű feladatomban úgy próbálok eleget tenni, hogy megírom Tura életét, találkozásunkat, s ezzel a különös partizánosztaggal való együttlétünk történetét. De elmondom Tura sok-sok meséjének legérdekesebb részleteit is. Ezekből

a mesékből nemcsak a manysik és az úzok történelmi szerepe válik világossá, de belelátunk a magyar nép múltjába is. Mert az úzok történelme szorosan belejátszik mindazon népeknek a történelmébe, melyekből a magyar nép kialakult. Igen fontos és jelentős, hogy az úz származású fősámánok legrégibb Arvisurái magyarul is érthetők.

Tura elbeszéléseit regéknek nevezem. A regék valóságát igazoló eredeti iratok ugyanis nincsenek a kezemben. De ha vállalt kötelezettségemet 30 éven át híven teljesítettem, megkapom ezeket a régiségeket, s akkor a regék valósággá válnak. Addig fogva tartja az Arvisurákat az a nagy erő, mely évezredek át megvédte, megőrizte, megtartotta őket.

Ezt az erőt tisztelnünk kell, mert a világ egyik legnagyobb csodáját teremtette meg.

Paál Zoltán

Ózd, 1969. X. hó 10-én

(Részlet a „Vérrel pecsételve” című, 348-D. Arvisurából)

* * * * *